

A SAJTÓSZABADSÁG JOGI SZABÁLYOZÁSA AZ OSMÁN BIRODALOMBAN

SZÚCS Lászlóné Siska Katalin
egyetemi docens (DE ÁJK)

1. Bevezetés

A szólásszabadság olyan alapvető jog, melyet több nemzetközi egyezmény szabályoz.¹ A sajtószabadság a szólásszabadság egyik olyan összetevője, mely nélkül az alapjog nehezen értelmezhető. A sajtószabadság teszi lehetővé ugyanis, hogy a médiahírek a liberális demokráciákban nélkülözhetetlen szerepet kapjanak, az állampolgárokat széleskörű, társadalmi kérdéseket érintő információkkal lássák el annak érdekében, hogy a közügyekben különböző nézeteket, álláspontokat alakítsanak ki. Egyetlen jogrendszer sem biztosít korlátozás nélküli sajtószabadságot. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk 2. bekezdése szerint egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából az alapjog korlátozásoknak vethető alá.²

Az Emberi Jogok Európai Bírósága szerint a véleménynyilvánítás szabadsága csak törvény által előírt okból korlátozható, mely egyidejűleg szükséges mértékű egy demokratikus társadalomban, ésszerű, arányos és nyomós társadalmi igény által igazolt.³

Törökországban mind a szólásszabadság, mind a sajtószabadság gyakran esik kormányzati korlátozás alá. A török hírközlés és média meglehetősen szűk jogi keretek között mozog, mely politikai és jogbizonytalanságot is okoz a társadalomban.

¹ Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (19. cikkely), A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (19. és 20. cikkely), Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (10. cikkely).

² Az Emberi Jogok Európai Egyezménye. www.echr.coe.int https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf

³ Geoffrey ROBERTSON – Andrew NICOLE: *Media Law*. London, Penguin Books, 1992. 320–324.

Bár Törökország 1954-ben ratifikálta az Emberi Jogok Európai Egyezményét, a sajtóval kapcsolatos joganyag több helyen a kifejezés szabadságát korlátozó rendelkezéseket tartalmaz. A Török Média Tanács (*Meclis-i Maarif*) megbízásából készített felmérés szerint 1995-ben Törökország jogrendszerében 152 jogszabály említette, illetve deklarálta a sajtószabadságot, és ugyanezekben a jogszabályokban egyidejűleg megtalálható a sajtószabadságot korlátozó rendelkezés is.⁴

A török médiára különösen jellemző az öncenzúra folyamata. Ennek érdekében a '80-as években a sajtó vezetői kapcsolati hálót kezdtek el kiépíteni az állam, a katonai vezetők és a gazdaságot befolyásoló jelentős személyiségek között, információk birtokában nyomást gyakorolva a szerkesztői döntésekre, preferálva a rendszerbarát elitnek számító újságírókat. Mindez nagy hanyatlást okozott a független és objektív híradásban és aláasta a hiteles és köztiszteletnek örvendő újságírást.⁵ A médiaszektor így beágyazódott a politikai szektorba, ideológiai befolyást gyakorolt az újságírókra, megkérdőjelezte a demokratikus kormányzást, a híradással kapcsolatos szervezetek reprezentációs erejét, hatástalanná tette a különböző érdekképviseleti szervek működését, szervezetivé az öncenzúrát, a közmédiát kommercializálta és a show business részévé integrálta úgy, hogy a sajtószabadság deklarálása eközben nem hiányzott Törökországban.

A Human Rights Watch 2016-os jelentésében a következőket írta Törökországról:

„A sajtó Törökországban – a pszichiátria népi nyelvén – többszörös személyiségzavarban szenved. Amikor a híradások például a belföldi pártpolitikára vagy a gazdaságra vonatkoznak, azt mondhatjuk, hogy a média élénk és nincs korlátozás alatt. Szinte minden szempontból és nézőpontból nyújtanak elemzést az állampolgároknak a radikális iszlámtól a kurd-nacionalista és a kemalista vonalig. Az e témák legtöbbször felvetett kérdések kapcsán a megfogalmazott kritikák nem esnek korlátozás alá. A szabadság azonban számos érzékeny téma érintésekor véget ér. A szabad vitához való jog erősen csorbul ugyanis, ha az elfogadott állami politika esik bírálat alá. Kockázatos területek közé tartozik az iszlám szerepe a politikában és a társadalomban, Törökország etnikai politikája a kurd kisebbséget illetően és a délkelet-törökországi konfliktusban, valamint az állam és a katonaság kapcsolatának kérdéseiben.”⁶

Szinte tabunak számítanak a török–EU tárgyalások is, ideértve az uniós tagsághoz tartozó politikai feltételek, a koppenhágai kritériumok és a 2000 óta a tagság érdekében elfogadott reformcsomagok megítélését.

⁴ Zehra F. KABASAKAL ARAT: *Human Rights in Turkey*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2007. 19.

⁵ Medeni TUNC: *Lobal. A New Dimension Beside Global, Local, Glocal*. Taipei, Taiwan, Glocal. International Workshop on Business and Information, 2004. www.icad12012.org

⁶ Christopher PANICO: Report on Turkey. <https://www.hrw.org/reports/1999/turkey/turkey993.htm>

Jelen tanulmányban röviden összefoglalom a Török Köztársaság sajtóéletét megalapozó 1931. évi sajtótörvény előzményét képező oszmán jogi szabályozás fejlődésének főbb állomásait, külön figyelmet szentelve a cenzúra megítélésére.

„Törökországnak van élő sajtója és nincs túlzott cenzúra, de egyre nehezebb a terep a független újságírás számára.”⁷ Az idézet a Török Köztársaság sajtóéletét analizáló jelentés konklúziója. A megállapítás azonban a két évszázaddal ezelőtti oszmán sajtóéletet is jellemezhetné. Az oszmán szabályok és jogélet, mint a modern török jog gyökereinek feltérképezése, tehát segítségül szolgálhat napjaink török sajtóéletének megértéséhez.

2. A sajtóra vonatkozó első jogszabályok

Az Oszmán Birodalom sajtóélete a 18. század elején kezdődött. A Birodalomban a sajtó, mint kommunikációs eszköz, ezt megelőzően nem is létezett. Az oszmán sajtó megjelenése az oszmán modernizációs törekvések egyik eredménye.⁸ Az első újságok az állami intézmények modernizációja következtében jelentek meg, a sajtóval kapcsolatos első jogszabályokat is ebben az időszakban fogadták el, mely fejlemények a modern Törökország és a modern török sajtó kulcsfontosságú gyökerei lettek.

Az oszmán sajtó megjelenésekor jó két évszázadnyi lemaradást tükrözött a korabeli nyugati sajtóélethez képest.⁹ A Gülhane dekrétum (*Gülhane Hattı Hümayunu*)¹⁰ a török alkotmánytörténet egyik legfontosabb dokumentuma, az alapjogok első deklarációja, a szabadságjogok első kartája volt.¹¹ A dekrétum biztosította az oszmán alattvaló (*tebaa*) számára (ideértve a nem muszlim lakosokat is) az élet, a becsület és a tulajdon védelmét, egyben először deklarálta vallási hovatartozásra tekintet nélkül az állampolgárokra vonatkozó jogegyenlőséget. Mindez jelentős változásokat hozott a közigazgatási struktúrában is, mely végül a 19. századra elvezetett a nyomtatott sajtó kifejlődéséhez is.¹² Ezzel egyidejűleg a Gülhane dekrétum komoly hiányosságokkal bírt az egyéni szabadságjogok szabályozása, így a sajtószabadság területén.¹³

⁷ Nilay KARAELMAS: Attacks on the Press 2001: Middle East Analysis. Committee to Protect Journalists. <https://cpj.org/2002/03/attacks-on-the-press-2001-overview-by-joel-campagn.php>

⁸ Zeynep KEZER: *Building Modern Turkey: State, Space, and Ideology in the Early Republic*. Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 2015. 104.

⁹ Alemdar KORKMAZ: The Early Years of the Republican Press (1920–1950). *Bogazipi Journal*, 2004/1–2. 17.

¹⁰ II. Mahmut (1839–1861) által 1839-ben szultáni edictummal kihirdetett, a Rózsaházban felolvasott szultáni levél. A dekrétum a Tanzimat (Reformkor) kezdetét jelölte. Három fő eredménye volt a szabadságjogok terén: a rabszolgaság eltörlése, a muszlim és nem muszlim alattvalók közötti egyenlőségtétel deklarálása, illetve az élet, a becsület és a tulajdon védelme.

¹¹ Bülent TANÖR: *Perspectives on Democratisation in Turkey: Progress Report*. Istanbul, Turkish Industrialists' and Businessmen's Association, 1999. 69., 87.

¹² İlber ORTAYLI: *Discovering the Ottomans*. Istanbul, Kube Publishing, 2006. 92–99.

¹³ TANÖR i. m. 89.

Ortaylı professzor szerint az, hogy a törökök későn kezdték el használni a nyomtatott sajtót, két okra vezethető vissza: egyrészt nem tudtak olvasni, másrészt a nyomdák betűtípusa hosszú ideig nem volt adaptálható az arab abc-re.¹⁴

Az Oszmán Birodalom első újságját 1795-ben publikálták a francia nagykövetség segítségével. A napilap a Hírösszefoglaló nevet viselte (*Bulletin des Nouvelles*).¹⁵

Az Oszmán Birodalom első sajtó és nyomdai tevékenységet szabályozó törvényét 1857-ben hozták. Ezt megelőzően csak szultáni dekrétumok, parancsok szabályozták a sajtó működését. Az első dekrétumot 1840-ben hirdették ki. A dekrétum minden alattvaló számára engedélyt adott a könyvnyomtatásra, melyet az állami nyomdában (*Tabihane-i Amire*) végeztek. A következő, 1257. sz. dekrétumot 1841-ben hirdették ki, mely rögzítette, hogy a birodalmi állami nyomdákban nyomtatott sajtóanyag megjelenése külön engedélyhez kötött.¹⁶

1849. június 11. napján az Oszmán Külügyminisztérium memorandumot küldött a követségeknak Isztambulba. A memorandumban a kormány figyelmeztette a külföldieket, hogy adat és információszolgáltatási kötelezettségük van a kormány felé, ha nyomtatott sajtóanyag, illetve napilap megjelentetését tervezik. A szükséges engedélyeket a megjelenés helye szerint illetékes tartományi kormányzótól kellett beszerezniük. A memorandum kitért arra is, hogy a sajtóanyag megjelentetése nem minősült kereskedelmi tevékenységnek, a kötelező katonai szolgálat alól az efféle tevékenységre hivatkozás nem szolgálhatott alapul, emellett nem jelentethettek meg vallási témájú könyveket, és bármilyen tartalom megjelentetése előtt a tartalom tekintetében a tartományi kormányzónak ellenőrzési joga volt. Az újságíróknak ebbéli tevékenységük végzéséhez szintén engedélyre volt szükségük.¹⁷ 1856-ban került sor az állami nyomdai és sajtótevékenységen kívül eső, magán nyomdák megnyitásának engedélyezésére. Azonban mind a nyomdai tevékenység, mind a tartalom folyamatos ellenőrzés alatt állt, hiszen a kormány nem bízott meg bennük.¹⁸

¹⁴ A birodalom első nyomdáját 1493-ban zsidó kereskedők alapították. Őket követve több nem muszlim közösség is alapított nyomdákat (az őrmények 1567-ben, a görögök 1627-ben). Az első oszmán, törökök által alapított nyomdát 1727-ben indították, tehát a nem muszlimok által létesített nyomdák a Birodalom területén jóval korábban működtek, mint a muszlim illetőségű nyomdák. Igaz, hogy ezek a nyomdák szinte kizárólag vallási témájú könyvek nyomtatását végezték. Az alattvalók olvasási kedvét a napilapok és magazinok megjelenése hozta meg. Ld. Bernard LEWIS: *Istanbul and the Civilization of the Ottoman Empire*. Norman, University of Oklahoma Press, 1972. 51–52.

¹⁵ Ali BUDAĞ: The French Revolution's Gift to the Ottomans: The Newspaper The Emergence of Turkish Media. *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol. 2 No. 19., October 2012. http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_2_No_19_Special_Issue_October_2012/17.pdf

¹⁶ Yavuz Güctürk: *A Comparative Study of the Press Laws of 1909 and 1931*. Ankara, Middle East Technical University, 2005. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.633.8317&rep=rep1&type=pdf>

¹⁷ Olga BOROVAYA: *Modern Ladino Culture, Press, Belle Lettres, Theatre in the Late Ottoman Empire*. Bloomington, Indiana University Press, 2012. 61.

¹⁸ Emine EVERED: *Empire and Education under the Ottomans, Politic, Reforms and Resistance from the Tanzimat to the Young Turks*. London, I. B. Tauris, 2012. 152.

3. Az első sajtótörvény (1857)

Az Oszmán Birodalom első sajtótörvényét 1857-ben hozták *Matbaalar Nizamnamesi* néven,¹⁹ amelyet az 1852. évi francia sajtótörvény példáját követve alkottak meg.²⁰

A törvény 9 cikkelyből állt és 1857. február 7. napján lépett hatályba a szultán jóváhagyását követően. Az első cikkely a nyomtatott sajtótermék előállítására vonatkozó engedélyezési eljárásra vonatkozott. Az engedély iránti kérelem benyújtását követően rendőrségi ellenőrzés és átvizsgálás indult a Média Tanács előtti engedélyezési eljárás megindulásának feltételeként. A második cikkely a tartományi kormányzók kötelezettségét szabályozta abban a tekintetben, hogy a kormányzóknak a tartományi sajtóélet kapcsán beszámolásai kötelezettségük volt a kormány és a Média Tanács felé. A kormánynak úgyszintén jogában állt a kérdés vonatkozásában nyomozást indítani az engedély megadása előtt.²¹

A harmadik cikkely értelmében a publikációkat közlés előtt meg kellett küldeni a Média Tanács (*Meclis-i Maarif*) részére Isztambulba, illetve tartományi közlés esetén előbb a kormányzóknak, az Isztambulba történő továbbítás érdekében. Az ellenőrzési jog keretében a hatóságok megvizsgálták, vajon a publikáció tartalmának nincs-e romboló hatása az államra nézve. A negyedik cikkely a külföldi állampolgárok lapalapítási eljárását szabályozta. Ennek értelmében a külföldi állampolgároknak az engedély érdekében a Külügyminisztériumhoz kellett fordulniuk. Az ötödik cikkely szerint a külföldi állampolgár alattvalók által publikált könyveket és kiadványokat a Külügyminisztérium számára meg kellett küldeni tartalmi ellenőrzés céljából. A hatodik cikkely pedig a napilapot indítani óhajtó külföldiek számára előírta, hogy a Külügyminisztériumhoz kell fordulniuk engedélyért. A hetedik cikkely a publikációk elkobzásáról szólt. Az obszcén tartalmúnak minősített könyvek, napilapok és hetilapok ugyanis betiltandók voltak, elkobzásuk a rendőrség hatáskörébe tartozott. A nyolcadik cikkely lehetőséget adott olyan privilégium adományozására, mely élethosszig biztosított egy személy részére közzétételi jogot. Az utolsó cikkely a kormányzó és a rendőrség sajtóengedélyezési jogkörben gyakorolható jogairól és kötelezettségeiről szólt.²² A törvény 1888-ig maradt hatályban.²³

4. A büntetőjogi szabályozás (1858)

A 19. századra az Oszmán Birodalomban bekövetkezett a hivatali centralizáció. A hivatalnoki rendszernek standard és komplex jogi szabályozásra volt szüksége a műkö-

¹⁹ Octavian ESANU: *Art, Awakening, and Modernity in the Middle East: The Arab Nude*, New York, Routledge, 2018. 23–34.

²⁰ Nadide Güher ERER: A Short History of Copyright in the West, in the Ottoman Empire and in Turkey. *Türk Kütüphaneciliği* 28/4/2014. 638–644. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/viewFile/2495/2504>

²¹ Gholamali Haddad ADEL – Mohammad Jafar ELMİ – Hassan TAROMI-RAD: *Periodicals of the Muslim World*. London, Ewipress, 2012. 252.

²² Muhammad I. AYISH – Muḥammad ‘Iṣām ‘Āyish: *The New Arab Public Sphere*. Berlin, Frank and Timme, 2008.102–103.

²³ İlber ORTAYLI: *Ottoman Studies*. İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2004. 199.

déséhez. Az Oszmán Birodalom több ország jogszabályait fordította le saját nyelvére és néhány apróbb változást követően hatályba léptette őket. Ilyen volt az 1840. évi Büntető Törvénykönyv (*Kamun-u Cedid*) is, melyet 1851-ben és 1858-ban újrazivizsgáltak és módosítottak. A törvényhez az 1810-es francia Büntető Törvénykönyvet használták modellként. A jogszabály már vallásra, felekezetre, osztályra tekintet nélkül vonatkozott az Oszmán Birodalom minden állampolgárára.²⁴ A jelentős különbség mégis az volt, hogy a büntetőjogi törvény alapja a francia modell ellenére a *sharia* maradt.²⁵

Az első sajtóvétséggel kapcsolatos büntetőjogi szabályt az 1858. évi Oszmán Büntető Törvénykönyv tartalmazta.²⁶ Gyakorlatilag a francia szabályozást szó szerint és változtatás nélkül átvett 138. cikkely²⁷ értelmében a kormányzati engedéllyel alapított lapkiadót be kellett zárni, ha olyan anyagot közölt, mely sértette a szultánt, a dinasztíát, a kormányzati hivatalnokokat, vagy a kisebbségi csoportokat. A kiadványokat a rendőrség elkobozta, a kiadót pedig 10-50 arany pénzbüntetés megfizetésére kötelezhette egyidejűleg. A 213. cikkely az obszcén szöveges és képi humor közlésének tilalmára vonatkozott.

5. Az 1865. évi szabályok

Az Oszmán Birodalomban az első széleskörű szabályozást biztosító sajtótörvényt 1865-ben hozták.²⁸ Ebben az időben összesen 10 török, francia és egyéb kisebbségi nyelven megjelent napilap volt kapható a Birodalomban. Az új szabályozás előtt az állampolgárnak a Sajtó Igazgatósághoz kellett fordulnia napilap megjelentetése ügyében és előzetes nyilatkozatot kellett tennie, hogy a publikálás során nem fogalmaz meg az állammal és a dinasztíával szemben negatív bírálatot, nyilatkozatot. Ennek érdekében egy kezeskedő személyt is meg kellett jelölnie.²⁹

Az 1865. évi törvény³⁰ 2 fejezetre és 35 cikkelyre oszlott. Az első cikkely azokról a szükséges feltételekről szólt, melyek egy napilap publikálásához szükségesek voltak. Ennek értelmében egy oszmán állampolgárnak az Oktatási Minisztériumhoz (*Maarif Nezareti*) egy külföldi állampolgárnak a Külügyminisztériumhoz kellett fordulnia az engedély iránti kérelem benyújtása végett. Kizárólag a harmadik cikkelyben meglévő feltételek (a lapkiadó tulajdonosa oszmán állampolgár és betöltötte a 30. életévét) teljesülése esetén lehetett az engedély iránti kérelmet benyújtani. A Sajtó Igazgatóság nevű intézménynek (*Matbuat Müdürlüğü*) meg kellett adni az újság, a tulajdonos, a kiadó nevét, a periodikát (napi, heti) és a direktorátus ezeket az adatokat minden egyes

²⁴ ORTAYLI i. m. 180–183.

²⁵ Bernard LEWIS: *Istanbul and the Civilization of the Ottoman Empire*. Norman, University of Oklahoma Press, 1972. 109.

²⁶ ADEL–ELMI–TAROMI-RAD i. m. 202.

²⁷ Az Oszmán Büntető Törvénykönyv szövege angolul elérhető: <https://archive.org/details/TheImperialOttomanPenalCode>

²⁸ ADEL–ELMI –TAROMI-RAD i. m.150.

²⁹ Nejat GOYUNC – İlber ORTAYLI: *The Great Ottoman-Turkish Civilisation*. Ankara, Yeni Türkiye, 2000. 495.

³⁰ Palmira Johnson BRUMMETT: *Image and Imperialism in the Ottoman Revolutionary Press*. New York, State University of New York, 2000. 144.

lapszámban megjelentette a negyedik cikkely rendelkezései szerint. Az ötödik cikkely szerint a direktorátust minden, a lapot érintő adatokban bekövetkezett módosulásról értesíteni kellett. A hetedik cikkely értelmében a direktorátus volt felelős minden egyes újságban megjelent közlemény tartalmáért a kormány felé. A jogszabály nyolcadik cikkelye értelmében a hivatalos állami közlemények szabadon voltak közzétehetőek. A kilencedik cikkely pedig megtiltotta minden olyan külföldön közzétett írás megjelentetését, mely az oszmán kormány tevékenységét kritizálta.

A második fejezet, mely 26 cikkelyre oszlott, azokkal a büntetésekkel foglalkozott, melyek az újságokkal, illetve újságírókkal szemben kiszabhatóak voltak. Az engedély nélkül lapot megjelentető a tizedik cikkely szerinti pénzbüntetés megfizetésére volt kötelezhető. Az a lapkiadó, amelyik nem küldte meg ellenőrzésre a megjelentetni kívánt lap példányát a direktorátusnak és nem jelentette meg a lap beazonosíthatóságához szükséges adatokat, a tizenegyedik cikkely szerinti pénzbüntetésre számíthatott. A tizenkettedik cikkely szerint azok, akik nem publikálták az állami hivatalos nyilatkozatokat, szintén pénzbüntetésre kaphattak. A 13. cikkely megtiltotta a súlyos bűncselekmények, pl. gyilkosságról szóló hírek megjelentetését. Minden bűncselekménnyel kapcsolatos hír közlése, továbbá olyan információk megjelentetése, amelyek alkalmasak lehettek arra, hogy bűncselekmény elkövetésére buzdítsanak, börtönbüntetést vonhattak maguk után. A 14. cikkely szerint az obszcén és illetlen anyagok közlése szintén börtönbüntetéssel járt. Az újságírók, akik a szultán intézkedései, illetve politikája ellen közöltek híreket, a 15. és 16. cikkelyek szerint szintén börtönbüntetésre számíthattak. Ennek analógiájára a baráti országok uralkodói ellen megjelentetett cikkek szerzői is börtönbüntetést kaphattak. A 19. és 22. cikkelyek szerint tilos volt és büntetőjogi következményekkel járt a kormányzati hivatalnokok és külföldi országok képviselői ellen megfogalmazott kritikák közlése is.

A 26. cikkely szerint a szultánt, a kormányt, a külföldi vezetőket kritizáló lap működését egy hónapra fel kellett függeszteni, a 29. cikkely szerint emellett magas pénzbüntetés kiszabására is számíthattak. Az az újság, melyet két év alatt 3 alkalommal ítélték el, a büntetés mértékétől függően ideiglenesen hosszabb időtartamra tevékenysége alól felfüggeszthető, vagy állandó jelleggel megszüntethető volt.³¹

Két évvel a sajtótörvény kihirdetése után, 1867-ben az oszmán kormány dekrétumot bocsátott ki, *Kararname-i Ali* néven. A dekrétum kiterjedt cenzúrázási jogot biztosított a kormánynak, lehetőséget biztosítva, hogy megvédje a fennálló rendet, és hogy óvintézkedéseket tegyen azon újságok ellen, melyek nézeteiket tekintve a kormány elképzeléseivel ellentétes álláspontot képviseltek, illetve 'kártékony gondolatokat terjesztenek'. Ennek értelmében 1867-től a napilapok közigazgatási eljárásban is kaphattak büntetést, a sajtótörvényben foglalt korlátozásokon kívüli esetekben is.³² Bár a *Kararname-i Ali* ideiglenes rendelet volt, 1909-ig volt hatályban és meglehetősen korlátozta az oszmán sajtó működését.³³

³¹ GOYUNC–ORTAYLI i. m. 691–695.

³² Palmira BRUMETT: *Image and Imperialism in the Ottoman Revolutionary Press 1908–1911*. New York, State University of New York Press, 2000. 134.

³³ BRUMETT i. m. 18.

Az 1876-ban kiadott következő sajtórendelet már megjelenés előtt is szisztematikus ellenőrzést tett lehetővé a sajtótermékek esetében, a rendelet ugyanakkor tulajdonképpen legitimizálta a birodalomban a cenzúrát.³⁴ Tanör úgy írja le a helyzetet, hogy a sajtót az olyan intézmények kegyelmére bízták, mint a Rendőrtanács (*Zaptiye Divanı*).³⁵ Emellett a napilapok Isztambulban és a provinciákban a Sajtó Direktoratús ellenőrzése alatt álltak a publikálás előtt.³⁶

Az 1876. évi alkotmány az alkotmányos monarchia kezdetét jelentette az Oszmán Birodalomban,³⁷ amelynek 12. cikkelye foglalkozott a sajtószabadsággal. Ennek értelmében a sajtó a törvény keretei között szabad. Ez a kijelentés azonban nem jelentette a sajtószabadság esszenciájának megvalósulását, hiszen a törvény kifejezetten nem tiltotta meg a cenzúrát.³⁸ Nem volt egyértelműen deklarálva a szólás szabadsága, és ez nagy hiányossága volt az Alkotmánynak.³⁹

6. Az 1877. évi sajtótörvény

Az új Alkotmány kihirdetése után Mithat pasa amnesztiát hirdetett a politikai száműzetésben élőknek, és liberálisabb atmoszférát teremtett az országban. Ez a sajtó tekintetében is nagyobb szabadságot jelentett.⁴⁰ A következő, 1877. évi sajtótörvényt a Képviselőház (*Meclisi Mebusan*) és a Szenátus (*Meclisi Ayan*) is elfogadta. A jogszabály 3 fejezetből állt: az első fejezet a szerkesztőségek alapításával és jogaival, kötelezettségeivel, a második fejezet a periodikákkal, az utolsó fejezet a sajtóvétségekkel és az ehhez kapcsolódó büntetésekkel foglalkozott. Ennek értelmében minden 25 éven felüli személy alapíthatott újságot a kormánytól beszerzett engedélyek birtokában. Azok az újságok, melyek hírközlésük során veszélyt jelenthettek az állambiztonságra véglegesen beszüntethetők voltak, hasonlóképpen azok az újságok is, melyek a szultán intézkedései ellen léptek fel. Ezen újságok vezetői 3 évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel is sújthatók voltak. Azon cikkek, melyek tartalma lázító, felforgató jelleű volt a fennálló államrendre, különösen a Parlament működésére és az Alkotmány rendelkezéseire vonatkozóan, nem volt megjelentethető. szerzőjét pedig 1 évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel sújthatták.⁴¹ Az 1877 márciusában érvénybe lépő szabályok egy új despotikus korszak kezdetét jelentették az Oszmán Birodalomban (*İstibdat Dönemi*).⁴² Az oszmán sajtó történetének legkorlátozóbb szakaszához érkezett.⁴³

³⁴ ADEL–ELMI–TAROMI–RAD i. m. 62.

³⁵ ERER i. m. 638–644.

³⁶ GOYUNC–ORTAYLI i. m. 68.

³⁷ GOYUNC–ORTAYLI i. m. 274.

³⁸ ADEL–ELMI–TAROMI–RAD i. m. 146.

³⁹ Bernard LEWIS: *Istanbul and the Civilization of the Ottoman Empire*. University of Oklahoma Press, 1972. 163.

⁴⁰ ADEL–ELMI–TAROMI–RAD i. m. 150.

⁴¹ EVERED i. m. 152.

⁴² ADEL–ELMI–TAROMI–RAD i. m. 161–162.

⁴³ BRUMETT i. m. 54–57.

7. Az 1888. évi sajtószabályozás

A sajtó szabályozásának második szakasza 1888-ban kezdődött az Oszmán Birodalomban, ekkorra a korábbi szabályokat újra felülvizsgálták. A módosított jogszabály 41 cikkelyből és 6 fejezetből állt. Ezek egy újság megjelentetésének általános és különös feltételeiről, a hirdetések megjelentetésének feltételeiről és a kapcsolódó bírósági eljárások szabályairól szövegezték. Ennek értelmében egy lap alapításához a Belügyminisztériumtól, könyv megjelentetésének szándéka, másodközlés, átvett cikkek újraközlése esetén az Oktatási Minisztériumtól, vagy a provincia kormányzójától kellett engedélyt kérni.⁴⁴ A 21. cikkely szerint azon személyek, akik nem kaptak kiadásra, nyomdai tevékenységre engedélyt, az Államtanács (Şura-yı Devlet) fordulhattak jogorvoslatért, bár ez a szervezet kétszer ülésezett egy évben. A szabályozás értelmében az obszcén tartalmú kiadványok megjelentetése, eladása ugyanúgy tiltott volt. A törvény 1895-ig volt érvényben és nem igazán volt hatékony a kiadványok tartalmi ellenőrzése tekintetében. Éppen ezért 1898-ban új dekrétumot hoztak, mely a cenzúra szabályozását volt hivatott rendezni.⁴⁵

A korszakot a sajtószabályok szempontjából az intézményesített cenzúra időszakának is lehetett tekinteni. A cenzúra intézményesítését 3 jogszabály biztosította. 1878-ban a szultán cenzúra bizottságot hozott létre, melyet megbízható hivatalnokai közül verbuvált, és amely a Belügyminisztérium Sajtó Direktórátsa alá tartozott. A hivatalnokok minden fővárosi és tartományi napilap tartalmát naponta megjelenés előtt ellenőrizték. Az idegen nyelven megjelenő cikkeket a Külügyminisztérium Sajtó Direktórátsa (*Matbauatı Hariciye Müdürlüğü*) ellenőrizte. A más országban megjelent cikkek átvételét megelőzően is ez a szervezet gyakorolta az ellenőrzési jogot. A harmadik cenzúra intézmény az Oktatási Minisztérium Sajtó Direktórátsa (*Maarif Meclisi*) volt. 1881-ig ellenőrizte a könyvek kiadását. A megjelentetésre vonatkozó, valamint a kiadó létesítésére vonatkozó engedélyt is tőle kellett beszerezni. Kiadó létesítése érdekében is ehhez az intézményhez kellett folyamodni.⁴⁶ Külön bizottsága, az Ellenőrzési és Átvizsgálási Bizottság (*Encümeni Teftiş ve Muayene*) volt a felelős a nem politikai témában írt publikációk ellenőrzéséért és cenzúrázásáért. Úgyszintén ez a szervezet volt felelős az obszcén tartalmúnak minősített közlemények megsemmisítéséért és elégetéséért.⁴⁷ Az intézmény alapításakor 6, 1907-re 59 hivatalnokot alkalmazott.⁴⁸

Az intézmény hozta azokat a szabályokat, amelyeket az újságíróknak tevékenységük végzése során be kellett tartaniuk. Rendeletük 9 cikkelyből állt. A szabály értelmében a közlés során bizonyos szavak szövegben történő megjelentetése is tiltott volt.

⁴⁴ BRUMETT i. m. 54.

⁴⁵ Ipek K. YOSMAOĞLU: Chasing the Printed Word: Press Censorship in the Ottoman Empire, 1876–1913. *The Turkish Studies Association Journal*, Vol. 27, No. 1/2/2003. 15–49. https://www.jstor.org/stable/43383672?seq=1#page_scan_tab_contents

⁴⁶ YOSMAOĞLU i. m. 45.

⁴⁷ YAVUZ GÜCÜRK: *A comparative study of the press laws of 1909 and 1931*. 2005. november, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.633.8317&rep=rep1&type=pdf> 41–43.

⁴⁸ YOSMAOĞLU i. m. 26.

A tiltott szavak listáját egy külön index tartalmazta (pl. reform, köztársaság, bomba, sztrájk, forradalom, orvgyilkosság, anarchia, szocializmus, dinamit, robbantás, rendellenesség, puccs, alkotmány, szabadság, hazafi, egyenlőség, Bosznia-Hercegovina, Macedonia, Kréta, Ciprus, nagy orr, kegyetlenség, igazság, örült báty, Murat szultán, palota).⁴⁹ A szervezet a Belügyminisztériumhoz és az Oktatási Minisztériumhoz tartozott, és szoros együttműködésben állt a szultánnal. Sok esetben az instrukciókat közvetlenül a szultán és nem a minisztérium adta.⁵⁰

Éppen ezen tiltó intézkedések miatt az újságok nem informálhatták olvasóikat az orosz–iráni helyzetről, az 1905-ös forradalomról, a külföldi vezetőket ért orvgyilkosságokról, melyet rendre szívelégtelenségként, vagy karbunkulusként tüntettek fel.⁵¹

Ha össze akarnánk hasonlítani a reformkor és a 19. század oszmán cenzúráját, megállapíthatjuk, hogy a Tanzimat korszakában a tulajdonosok és újságírók által a publikáció megjelenése előtt vállalt tartalmi felelősségvállalás és öncenzúra az ellenőrzést, illetve a kontrollt kimerítette, a cenzúra nem volt intézményesítve, valamint nem volt szisztematikus, mint Abdulhamid korszakában.⁵²

Az 1908-ban a korábbi cenzúrát eltörölték.⁵³ A cenzúramentes időszak közel 3 évig tartott.⁵⁴ A cenzúra eltörlésének hatására a napilapok száma megnövekedett, de a szabályozatlanság miatt kissé anarchikus állapotokat és nem sajtószabadságot tükrözött. Eltörölték ugyanis a napilapokkal kapcsolatban kiszabható büntetéseket is, és a tartalomszolgáltatásra nem vonatkozott semmilyen korlátozó intézkedés.⁵⁵ Amíg korábban a napilap indításának előfeltétele egy alapos vizsgálat volt, ezt az új rendszer eltörölte, így igen könnyen lehetett napilapot megjelentetni. Ez azt jelentette, hogy nemcsak újságírók, hanem amatőrök, lelkes vállalkozók is jelentethettek meg újságokat.⁵⁶ Ennek az lett az eredménye, hogy néhány hónap alatt gombamód szaporodtak az újságok, és a Birodalom területén élő kisebbségek szinte kivétel nélkül jelentettek meg kiadványokat.⁵⁷ Ezen írások többsége mai szemmel inkább volt államellenes, lázító jellegű, mint ténybeli alapokkal bíró újságírás. A kiadványokat megjelentetni szándékozók száma az új Alkotmány kihirdetését (1909. augusztus 27.) követő 2 hónapon belül elérte a kétszázat.⁵⁸ A kaotikus állapotok odáig fajultak, hogy a kormány részéről 1908. július 30-án szükségessé vált az Ideiglenes Sajtó Egyesületi Bizottság felállítása (*Matbuat Cemiyeti*

⁴⁹ BRUMETT i. m. 65.

⁵⁰ BRUMETT i. m. 31.

⁵¹ EVERED i. m. 162.

⁵² İlber ORTAYLI: *Ottoman Studies*. İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2004. 72., 46–47.; Feroz AHMAD: *The Young Turks: The Committee of Union and Progress in Turkish Politics, 1908–1914*. Columbia Press, 2006. 21.; Erik J. ZÜRCHER: *Turkey: A Modern History*. London, I. B. Tauris, 2004. 192.

⁵³ AHMAD i. m. 8.

⁵⁴ EVERED i. m. 182.

⁵⁵ GÜCTÜRK i. m. 76.

⁵⁶ GÜCTÜRK i. m. 78.

⁵⁷ Carolina FINKER: *Osman's Dream: The History of the Ottoman Empire*, London, Basic Books, 2007. 143.

⁵⁸ OSMAOĞLU i. m. 93.

Heyeti Muvakkatesi). A Bizottság első körben betiltott minden kormánytag személyét illető kritikát, a tevékenységük bírálata azonban továbbra is engedélyezett maradt.

Az első dokumentum az alkotmányos monarchia idejéből egy javaslat volt, melyet Sadrazam Sait Paşa készített el az új Alkotmánnyal kapcsolatban megfogalmazott véleménye kapcsán 1908. augusztus elsején, elsősorban az egyéni szabadságjogokkal kapcsolatban. Ebben kifejtette, hogy véleménye szerint a sajtóval kapcsolatos cenzúrát el kellene törölni.⁵⁹ Kezdeményezéseire az 1876. évi Alkotmányt ennek megfelelően újraértékelték és betiltották az intézményesített cenzúrát. Nem volt továbbá sem egyértelműen deklarálva a szólás szabadsága. A sajtó szabadságát pedig egy beiktatott korlátozó rendelkezéssel – a törvény keretei között – továbbra is manipulatíván korlátozhatták.⁶⁰

8. Az 1909. évi sajtótörvény

A törvényjavaslatot Hüseyin Hilmi Paşa fogadta el. Az új törvénynek két jogi előzménye volt: a francia sajtótörvény és a korábbi oszmán sajtótörvény.⁶¹ Az új oszmán sajtótörvény 3 fejezetből és 37 cikkelyből állt. Az első cikkely értelmében minden periodikának be kellett jelentenie a kormány részére a tulajdonos és a szerkesztő nevét. Ezek a személyek lettek felelősek a megjelentetett összes hírért és cikkért. A 2. cikkely rögzítette a szerkesztőkkel kapcsolatos feltételeket. Ennek értelmében minden állampolgár lehetett szerkesztő, aki betöltötte a 21. életévét és büntetőeljárásban nem ítélték jogerősen szabadságvesztés büntetésre.⁶² Azon személyek, akik a fővárosban szándékoztak periodikát megjelentetni, a Belügyminisztériumhoz kellett fordulniuk írásbeli kérelmükkel. Amennyiben székhelyük egyik tartományban volt található, a helyi kormányzóhoz kellett fordulniuk. Kérelmükben fel kellett tüntetniük a periodika, a tulajdonos és szerkesztő nevét, a periodika típusát (politikai, humor), címét, a közlés nyelvét és gyakoriságát. A kormányzati szervnek 21 napon belül értékelni kellett a kiadványt, és határozatot kellett hozni az ügyben. A 4. cikkely szerint az engedély nélkül működő lapok működését azonnali hatállyal meg kellett szüntetni, és 5-50 líra pénzbüntetéssel kellett sújtani.⁶³ Az ilyen engedély nélkül működő lap tulajdonosát és szerkesztőjét 3 hónap szabadságvesztés büntetéssel lehetett sújtani. Emellett 10 arany pénzbüntetést kellett fizetniük minden egyes lapszám után. A jogszabály 6. cikkelye a periodika nevével kapcsolatban tartalmazott szabályokat. Ennek értelmében az újság neve nem volt használható más sajtóközlemény megjelölésére, a 15 évig nem használt nevek azonban újra felvehetőek voltak. A 4. cikkely értelmében a lap szerkesztőjének haláláról, lemondásáról bebörtönzéséről 5 napon belül értesíteni kellett az illetékes hatóságokat.

⁵⁹ Ebru BOYAR: *The Press and the Palace: The Two-Way Relationship between Abdülhamid II and the Press, 1876–1908*. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Vol. 69, No. 3./2006. 417–432. https://www.jstor.org/stable/20182075?seq=1#page_scan_tab_contents

⁶⁰ BOYAR i. m.

⁶¹ Serif MARDIN: *Religion, Society, and Modernity in Turkey*. New York, Syracuse University Press, 2006. 85.

⁶² Erol BAYKAL: *The Ottoman Press (1908–1923)*. Cambridge, University of Cambridge Press, 2014. 15–29.

⁶³ EVERED i. m. 45.

A második fejezet 17 cikkelyből állt és a sajtóvétségekkel kapcsolatos büntetésekkel foglalkozott. A 8. cikkely szerint a periodika 2 példányát a szerkesztő által aláírva meg kellett küldeni az ellenőrzésre kijelölt illetékes hatóságnak, ennek hiányában minden egyes lapszám után fél arany büntetést kellett fizetni. Azokat az újságokat, melyeket beazonosítási adatok nélkül közöltek, a 9. cikkely szerinti pénzbüntetéssel kellett sújtani.⁶⁴ A 10. cikkely az újságok eladásáról szólt, amely szerint az árusok csak a szerző nevét és az újság címét mondhatták ki hangosan. Az újságban megjelent obszcén tartalmú hirdetések, illetve az újságban megjelenő bármilyen személyt, helyet történő megalázó közlés szintén pénzbüntetéssel és egy naptól egy hétig terjedő szabadságvesztés büntetéssel volt sújtható. A 11. cikkely a felelősségi szabályokat tartalmazta, amely értelmében a magazin szerkesztője volt elsősorban felelős a lap tartalmáért. A felelősség tekintetében őt követték sorban a cikk szerzője, a nyomda és a lapot árusító, akik a szerkesztőt követően feleltek a lap tartalmáért. Bíróság elé azonban csak a szerkesztő és az újság szerzői voltak állíthatók.

Kártérítési kötelezettsége a lap tulajdonosának volt. A 12. cikkely a kártérítésről és a sajtó-helyreigazításról szólt. Az a személy, aki azt állította, hogy a lap egy állítása őt inzultálta, bírósághoz fordulhatott és kártérítést kérhetett a 11. cikkely értelmében. Ha a magazinban megjelenteket a bíróság jogsértőnek találta, akkor a döntést követően megjelenő első vagy második lapszámában közölni kellett a döntést. Egyebekben ennek hiányában 50 arany pénzbüntetésre számíthatott a lap. Az újságírók paparazzi jellegű tevékenységért nem voltak büntethetők és felelősségre vonhatók, kizárólag csak abban az esetben, ha a cikk hatása az államra nézve kártékony, a személyre nézve pedig megalázó volt. Ha a cikk megjelenése nem jelentett és nem okozott kárt senkinek, akkor azért büntetést nem lehetett kiszabni. Emellett szabályozta azt is, hogy bizonyos, a múltban titkos dokumentumok közzétele lehetséges. Ugyanakkor a közléskor titkos iratok, dekrétumok, határozatok közzétele a 14. cikkely szabályai szerint 2-10 líráig és a szerkesztők esetében 1 naptól egy hétig terjedő szabadságvesztés büntetéssel sújtandók. A 15. cikkely megtiltotta, hogy olyan jogszabályt vagy olyan határozatot közöljenek, amelyet még nem hirdettek ki, illetve nem lépett érvénybe. A szabályt megszegők igen magas, 2-10 oszmán arany pénzbüntetésre számíthattak, emellett az aktuális lapszám is elkobozható volt. A törvény indokolása szerint erre azért volt szükség, hogy megakadályozzák és megelőzzék a társadalom félreinformálását a jogszabályok és hivatalos határozatok tekintetében. A jogszabálytervezetek az újságok közzétele szempontjából jogszabálynak minősültek. A cikkely emiatt erős kritikának volt kitéve, hiszen ez a bírálók szerint egyet jelentett azzal, hogy egy jogszabálytervezetet nem lehetett az olvasók előtt kiértékelni, interpretálni, kritizálni, és ez a szólásszabadsághoz való jog súlyos sérelmét jelentette, a sajtószabadság megsértésével egyidejűleg.

A 17. cikkely szerint az újságíró és a szerkesztő, akik publikációja közvetlenül emberölést idézett elő, a 11. cikkely értelmében ugyanolyan büntetésre számíthatott, mint aki valójában elkövette a bűncselekményt. Azok az újságírók, akik egy személy becsületét, méltóságát megsértették, zsarolást követtek el, vagy megvesztegetést fogadtak el, 3 hónaptól 3 évig terjedő szabadságvesztés büntetésre voltak ítéltetők, emellett 10-100

⁶⁴ EVERED i. m. 134–137.

líráiig terjedő pénzbüntetésre számíthattak. A valótlan állításokat, kacsa híreket közlő újságírók 6 hónaptól 2 évig terjedő szabadságvesztés büntetésre számíthattak a 19. cikkely értelmében, ha a hírek a társadalom körében zavart okoztak. A kritikát megfogalmazók szerint a provinciákból származó újságírók, akik távol éltek Isztambultól, óhatatlanul közölhettek nem valós híreket az olvasóikkal, ezért az olvasóit tájékoztatni kívánó újságíró a cikkely következményeitől való félelem távol tartotta a híradástól.

A 23. cikkely a napilap működésének megszüntetéséről szólt. A kormánynak a jogerős bírósági tárgyalást követően joga volt a lap publikálását megszüntetni a 17. cikkelyvel összefüggésben. Ha az újságíró és a lapot jogerősen felmentették, kártérítés iránti igényt jelenthettek be. A cikkely azonban nem tartalmazott végrehajtásra irányuló rendelkezést, így a megállapításon túl a károsult nehezen juthatott hozzá a kártérítés összegéhez. A cikkelyt érintő módosításban az ítéletnek rögzíteni kellett a kötelezett hivatalt és hivatalnokot és nem lehetett az államkincstár pénzügyi felelősségét hangsúlyozni, hanem konkrét felelőst kellett megjelölni.⁶⁵

A jogszabály 3. fejezete 6 cikkelyből állt. A 26. cikkely megtiltotta a szultán és a dinasztia elleni cikkek megjelenését. A szabályt megsértő újságírók a 11. cikkely értelmében 3 hónaptól 3 évig terjedő börtönbüntetésre számíthattak. Hasonló szabályok vonatkoztak a vallásokat, szektákat, felekezeteket megsértőkre. Ebben azonban különbség volt az európai és az oszmán felfogás között. Az európai újságírásban a valóság elemzése, kritikája elfogadható volt, az Oszmán Birodalomban azonban a vallási sokszínűség miatt egy vallással szemben megfogalmazott kritika további konfliktusokat szülhetett. Így a vallási szektákkal kapcsolatos kritikák tekintetében megállapítást nyert, hogy az ország érdekében alkalmazott cenzúra hasznos, a sajtószabadság pedig nem jelentheti az ország egységének pusztítását.⁶⁶ A jogszabály nem tartalmazott rendelkezéseket az irodalmi és tudományos cikkek közlésével kapcsolatban.

A 27. cikkely megtiltotta a baráti országokkal és uralkodóikkal szemben megfogalmazott kritikák közlését. A szabályt megszegők 1 hónaptól 1 évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel voltak büntethetők. Azon újságírók, akik a Parlament tevékenységével kapcsolatban fogalmaztak meg kritikákat vagy a baráti országok konzuljainak, minisztereinek tevékenységét bírálták, a 28. cikkely szerint 5 naptól 6 hónapig terjedő szabadságvesztés büntetésre számíthattak (és akár további 5-50 arany pénzbüntetésre).

A 35. cikkely értelmében a kormánynak joga volt megtiltani a Birodalom területén a külföldi periodikák megjelenését. Azon személyek, akik ilyen lapokat jelentettek meg, 2-15 líra pénzbüntetéssel voltak sújthatók. A 37. cikkely szerint a Belügyminisztérium és az Igazságügyminisztérium volt felelős a jogszabály végrehajtásáért. Az 1909-es sajtótörvény eltörölte az intézményesített cenzúrát, bár a lap tevékenységének működése büntetesként tartalmi okokból változatlanul ideiglenesen vagy állandó jelleggel felfüggeszthető lett.

A sajtótörvény 1931-ig volt érvényben, ez idő alatt fontos módosításokat hajtottak rajta végre. Az első módosítás 1912-ben történt, melynek értelmében az újságírók tevé-

⁶⁵ BRUMETT i. m. 65.

⁶⁶ BRUMETT i. m. 68.

kenységüket főiskolai végzettség mellett végezheték.⁶⁷ Katonák nem írhattak politikai újságban. A szabályt megszegők egy héttől hat hónapig terjedő börtönbüntetést kaphattak és 5-25 aranyig terjedő pénzbüntetésre számíthattak.⁶⁸ 1912 előtt az újság publikálásához elegendő volt kérelmet benyújtani. Az új szabályok értelmében Isztambulban 500, a tartományokban 100 lírát kellett letétbe helyezni.

1913. február 16. napján a jogszabály új módosítására került sor. A szabály értelmében a rendőrségnek jogában állt az obszcén tartalmú közléseket tartalmazó lapokat elkobozni. A 3. cikkely módosításával a képviselőház és szenátus tagjai, állami hivatalnokok nem lehettek politikai periodika szerkesztői. A következő változásokkal a nagykövetek, a hadsereg tisztjei lettek kizárva ebből a tevékenységből, végül idegen állampolgár sem lehetett politikai periodika főszerkesztője. A 23. cikkely szerint csak a kormánynak volt joga arra, hogy egy lapot végleg megszüntessen, azzal az okkal, hogy a lap működése káros hatással van az országra.⁶⁹ A sajtóra gyakorolt befolyás gyakorlása 1914-ben jutott csúcspontra. A 33. cikkely módosításával ugyanis a cenzúrát újjáélesztették, és ennek értelmében minden, a katonasággal, háborúval kapcsolatos cikket a Katonai Cenzúra Bizottság ellenőrizte a megjelenés előtt. Azok az újságírók, akik megsértették ezt a szabályt egy hónaptól három hónapig terjedő börtönbüntetésre és 100-500 arany pénzbüntetésre voltak ítélték.

Az I. világháború kezdete a Birodalomban a sajtószabadság végét jelentette. A 61. cikkely szerint a háború kitörésétől kezdve csak a Hadügyminisztérium engedélye alapján lehetett híreket publikálni. Innentől kezdve az Oszmán Birodalomban az egyetlen cenzúra tekintetében autorizált hivatal a Hadügyminisztérium lett.⁷⁰

---

⁶⁷ BRUMETT i. m. 120.

⁶⁸ GOYUNC–ORTAYLI i. m. 216.

⁶⁹ Güleda YÜCEDOĞAN: *Press Legislations and Journalist Identity by Ethics Values in Turkey and in France*. Istanbul, Istanbul University, 1997. 39.

⁷⁰ YÜCEDOĞAN i. m. 40.